

Tradicijske jezične igre u programima zavičajne nastave

Šimunić, Marina

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:458414>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-18**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

MARINA ŠIMUNIĆ

Tradicijske jezične igre u programima zavičajne nastave

Pula, srpanj 2024.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

MARINA ŠIMUNIĆ

Tradicijske jezične igre u programima zavičajne nastave

JMBAG: 303069547, izvanredni student

Studijski smjer: Izvanredni preddiplomski stručni studij Predškolski odgoj

Predmet: Talijanski jezik

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Mentor: doc. dr. sc. Lorena Lazarić

Pula, srpanj 2024.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani **MARINA ŠIMUNIĆ** , kandidat za prvostupnika _____ ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _16.7._____, __2024.____ godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, _____**MARINA ŠIMUNIĆ**_____ dajem
odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile

u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom
_____TRADICIJSKE JEZIČNE IGRE U PROGRAMIMA ZAVIČAJNE
NASTAVE_____

_____ koristi
na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj
internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu
internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na
raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim
pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga
pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _16.7.2024._____ (datum)

Potpis

SADRŽAJ

1. UVOD.....	4
2. TRADICIJA I OBIČAJI U ISTRI.....	5
2.1. Giostra.....	7
2.2. La mula de Parenzo.....	9
2.3. Obilježavanje narodnih običaja.....	11
3. DJEČJA IGRA I ISTARKE TRADICIONALNE IGRE.....	14
4. ZAVIČAJNA NASTAVA U PREDŠKOLSKIM USTANOVAMA.....	17
4.1. Projekt Implementacija zavičajnosti u DV „Radost” Poreč.....	18
4.2. Projekt Nono, nona... ča ste se igrali kad ste bili mali?.....	20
4.3. Projekt Plesanje, pjevanje, narodne nošnje, tradicionalni instrumenti našeg teritorija/ Balli, canti, vestiti e strumenti tradizionali del nostro territorio.....	22
4.4. Projekt u toplini hiže, delamo i povidamo.....	28
5. TRADICIJSKE JEZIČNE IGRE.....	30
6. ZAKLJUČAK.....	38
SAŽETAK.....	39
SUMMARY.....	43
RIASSUNTO.....	44
LITERATURA.....	44

1. UVOD

Tema ovoga rada tradicijske su jezične igre u programima zavičajne nastave na području Poreštine. Poreč je grad koji ima povijest dužu od dvije tisuće godina. Područje grada Poreča bilo je naseljeno već u neolitiku, što je vidljivo po nalazištu neolitske keramike. Tema tradicijskih jezičnih igara slabo je zastupljena u stručnoj literaturi, i literaturi uopće, a ovim se radom nastoji pružiti doprinos u očuvanju tradicije uz pomoć projekata u predškolskim ustanovama. S obzirom na to da je igra temeljna dječja aktivnost te da djeca uče igrajući se, jezične su igre nužan element u aktivnostima dječjih vrtića. Djeca uz igru iskazuju i razvijaju svoje interese i mogućnosti. Igra je djetetova primarna potreba koja potiče radost, veselje, učenje i socijalizaciju.

Zavičajna nastava ima ključnu ulogu u očuvanju kulturne baštine i jezičnoga identiteta među mladim generacijama. Tradicijske jezične igre predstavljaju izvrstan način oživljavanja jezične tradicije, poticanja ljubavi prema materinskome jeziku te istovremeno pružanju edukativno iskustvo. Ovim ćemo radom istražiti značaj tradicijskih jezičnih igara u kontekstu programa zavičajne nastave.

Osnovni cilj istraživanja jest proučiti utjecaj tradicijskih igara na cjelokupni razvoj djeteta, naglašavajući radost i zadovoljstvo kao poticajne čimbenike. Dječji razvoj potiče se u igri s vršnjacima ili odraslima, što rezultira napretkom u različitim razvojnim područjima. Tijekom igre djeca razvijaju širok spektar društvenih vještina.

Istra se ponosi izuzetno bogatom kulturnom baštinom koja obuhvaća čakavsko narječje, tradicionalnu istarsku nošnju, gradnju kažuna¹, karakterističnu gastronomiju te izvođenje pjesama *na tanko i debelo* (tradicijsko narodno pjevanje). „Istarska županija je 2014. godine pokrenula projekt Zavičajne nastave u predškolskim ustanovama. Najvažniji ciljevi zavičajne nastave su da djeca steknu znanja o svom zavičaju, upoznaju njegovu jedinstvenost i grade zavičajni identitet” (<https://www.istra-istria.hr/hr/clanci/istarska-zupanija-novosti/12291/u-tijeku-izrada-prirucnika-zavicajne-nastave/>).

¹ Kažun (tal. *casita*, *cason*) manja je kamena građevina, većinom kružnoga, ali ponekada i četvrtastog, tlocrta izgrađena suhozidnom tehnikom. Kažuni su plod samonikle graditeljske kulture starih civilizacija diljem Sredozemlja. U Hrvatskoj ih ima u Dalmaciji i Istri, najviše u njenom zapadnom i južnom dijelu.

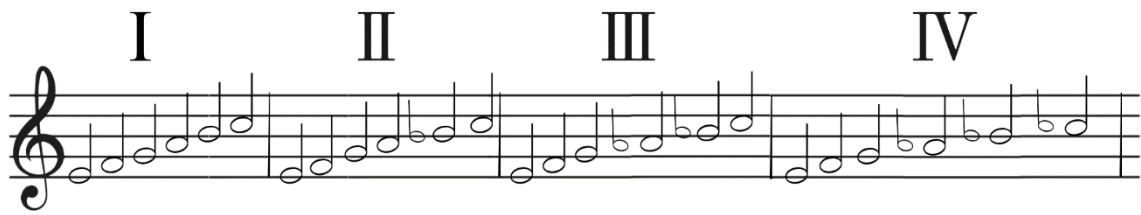
2. TRADICIJA I OBIČAJI U ISTRI

Tradicija predstavlja kulturno nasljeđe koje se prenosi s generacije na generaciju obuhvaćajući stečena znanja, umjetničke vještine, rituale, moralna načela i prehrambene običaje. Tradicija se ne odnosi samo na prošlost već je i sastavni dio ljudske sadašnjosti. Tradiciju, kao i običaje, treba negovati i živjeti. Tradicija ne može postojati bez ljudi koji je održavaju na životu.

Iako je Istra geografski najveći poluotok na Jadranu, njezino područje relativno je malo. Unatoč tomu, zbog raznolikosti koja proizlazi iz različitih kulturnih utjecaja vladavine mnogih naroda nad Istrom, kulturna je raznolikost ovoga područja izuzetno bogata i nadmašuje mnoga druga. „Mnogi su folkloristi i etnolozi istraživali narodnu kulturu na tom povijesno i kulturno zanimljivom poluotoku.” (Miličević, 1988: 7)

Tradicijske vrijednosti svjedoče o multikulturalizmu i tolerantnosti ovoga prostora i njegovih stanovnika, koji su stoljećima dolazili i odlazili ostavljajući trag za sobom. Manifestacijama, kao što je *Smotra narodne glazbe i plesa Istre*, i raznim folklornim susretima koji su ujedno i druženja na kojima se i dalje čuva domaća *besida*, bave se mnoge udruge i ljudi dobre volje iz neiscrpne ljubavi prema zavičaju. Narodna glazba proizlazi iz tradicije obuhvaćajući glazbeno nasljeđe iz prošlosti društvene, kulturne i umjetničke sredine (Gortan-Carlin, Pace, Denac, 2014). Ono što predstavlja tradiciju u jednoj društvenoj i umjetničkoj sredini ne vrijedi nužno i za drugu. Specifičnost istarske narodne tradicije očituje se u jedinstvenom načinu sviranja i pjevanja poznatom kao petotonska istarska ljestvica. U Istri se do danas sačuvalo neprocjenjivo folklorno blago, odnosno prastari glazbeni izraz, izvorna pjesma i svirka. Vrijednost, osebnost i neobičnost istarske narodne glazbe proizlazi u prvom redu iz toga što ona zvuči posve netemperirano, za razliku od umjetničke glazbe koja se temelji na temperiranom sustavu. Specifične zakonitosti strukture istarske glazbe jedinstven su primjer arhaičnoga netemperiranog izraza. Dvoglasno se pjevanje ili sviranje izvodi u paralelnim malim tercama (razmak intervala od 3 tona) ili u velikim sekstama (razmak od 6 tona). Ivan Matetić-Ronjgov najviše je pridonio teorijskim postavkama istarskoga tonskog niza te je definirao četiri varijante. Prve tri varijante petotonske istarske ljestvice se, prema Ronjgovu, javljaju u unutrašnjosti Istre, dok je četvrta varijanta zajednička za čitavo čakavsko područje u koje, osim Istre, spada i Hrvatsko primorje, uključujući otoke. On je htio naglasiti posebnost toga sustava, koji je zapravo sustav tonskih odnosa u kojima je riječ o tonskim nizovima koji ne odgovaraju klasičnom

temperiranom sustavu. Danas se uglavnom upotrebljava četvrta varijanta naziva istarska ljestvica.

Slika 1. Istarska petotonska ljestvica Izvor: OSTOJIĆ B., Profesor i magistar etnomuzikologije

Zavičajna nastava ističe se kao značajan projekt posvećen najmlađima zbog toga što su oni nositelji budućnosti. Njihova uloga u prenošenju vrijednosti tradicije, kulture i običaja neizmjeran je doprinos. Od samoga djetetovog rođenja, obitelj igra ključnu ulogu u izražavanju, njegovanju i poticanju osjećaja pripadnosti lokalnom području. „Zavičajna nastava je temeljena na dobrovoljnosti sudjelovanja učenika i nastavnika, a najvažniji ciljevi su da djeca steknu znanja o svom zavičaju, upoznaju njegovu jedinstvenost i grade zavičajni identitet.” (<https://www.istra-istria.hr/hr/clanci/istarska-zupanija-novosti/12291/u-tijeku-izrada-prirucnika-zavicajne-nastave/>)

Projekt zavičajne nastave odvijao se u nekoliko faza. Krenuo je s predškolskim odgojem i obrazovanjem fokusirajući se na aktivnosti povezane s dječjim vrtićima u Istri koji provode programe na hrvatskom i talijanskom jeziku uz kasnije proširivanje djelovanja na osnovne i srednje škole u Istarskoj županiji. Zavičajna baština obuhvaća sva znanja i vještine koje pojedinac ostavlja na određenom prostoru i u određenom vremenu, uključujući ostatke povijesnih događaja sačuvane u izvornom obliku. Potrebno je razmatrati našu vezu s kulturnim nasljeđem i poduzeti konkretne korake u obrazovanju djece i mladih, promičući principe cjeloživotnoga učenja s fokusom na održivi razvoj. U današnjem svijetu sveprisutne globalizacije, posebnu pažnju treba posvetiti očuvanju nacionalnoga blaga kako bismo sačuvali nacionalni identitet. Stoga je od iznimne važnosti započeti s cjeloživotnim učenjem već u predškolskoj dobi, pružajući djeci čvrst temelj za razvijanje pozitivnoga odnosa prema prirodnoj i kulturnoj baštini. Prirodna baština predstavlja dragocjeni dio našega svijeta koji obuhvaća raznolike pejzaže, životinjski i biljni svijet. Očuvanje prirodne baštine od suštinske je

važnosti za buduće generacije. Ona ne samo što pruža stanište mnogim živim bićima već i obezbjeđuje ključne ekološke usluge poput čišćenja vode i zraka, regulaciju klime, oprašivanja biljaka i održavanja biološke raznolikosti, dok kulturna baština obuhvaća bogato nasljeđe kulturnoga društva koje se prenosi s generacije na generaciju. Ona predstavlja sve ono što definira identitet i tradiciju jednoga naroda uključujući jezik, običaje, vjerovanja, umjetnost, muziku, ples i mnoge druge izraze. Uz kulturnu baštinu ljudi se povezuju s prošlošću, osjećaju pripadnost svojoj zajednici i njeguju svoj identitet. Očuvanjem i njegovanjem kulturne baštine čuvamo ne samo prošlost i tradiciju nego i osiguravamo bogatu i inspirativnu budućnost za sve nadolazeće generacije. U gradu Poreču kulturna baština njeguje se nekolicinom manifestacija, naprimjer: *Giostra*, *La mula de Parenzo*, obilježavanje narodnih običaja.

2.1. Giostra

Riječ je o manifestaciji koja se u sklopu ljetnih događanja, često tijekom srpnja i kolovoza, održava na Trgu slobode u Poreču i predstavlja jedinstvenu kulturnu manifestaciju koja spaja tradiciju, povijest i zabavu. Najpoznatija je to kulturna manifestacija koja predstavlja nematerijalnu baštinu Poreča. *Giostra* je povijesni festival pokrenut 2007. godine kao projekt zaštite nematerijalne kulturne baštine, ali i kao manifestacija koja obogaćuje turističko-kulturnu ponudu Grada Poreča. Ulogu u osmišljavanju projekta imala je ravnateljica Zavičajnoga muzeja Poreštine, Elena Uljančić. Prvi poznati podaci o *Giostr*i datiraju u 1672. godinu, kada je 8. svibnja, na dan svetog Mihovila, u Poreču organizirana svečanost *Fiera franca triduana*², na kojoj se održavalo natjecanje u samostrelu te plesovi i razne pučke igre. Glavni događaj ove svečanosti bio je popularan viteški turnir, zvan *Giostra*. Zahvaljujući pronađenim povijesnim dokumentima grad Poreč se svake godine tijekom tri dana vraća u 18. stoljeće. Kostimirani plemići i pučani šeću starogradskom jezgrom, oživljavaju stare porečke igre i legende, a zadnjega dana festivala održava se viteška igra – *Giostra* (Slika 3). (<https://muzejporec.hr/hr/giostra/>).

² Fiera franca triduana Giostra sajam pod nazivom *Fiera franca triduana*, koji se održava na Trgu slobode i u dvorištu muzeja. U dvorištu muzeja posjetitelji mogu vidjeti majstore kamenoklesare, tkalce, postolare, sptare, metlare, pekare, zlatare i druge zanatlije kako demonstriraju svoje vještine. Na Trgu slobode dostupni su lokalno autohtoni proizvodi za kupnju. Iz 17. stoljeća poznato je da se u Poreču, na dan Sv. Mihovila, 8. svibnja, održavala pučka fešta pod nazivom Fiera franca triduana. Ova svečanost uključivala je natjecanje u samostrelu, plesove i razne pučke igre. Glavni događaj fešte bila je popularna konjska utrka Giostra.

Slika 2. Sajam *Giostre* (Izvor: <https://www.istriaterramagica.eu/scena/pocela-giostra-porec-se-vratio-u-doba-baroka/>)

Slika 3. *Giostra* (Izvor: <https://www.muzejporec.hr/hr/giostra/>)

Na povijesnom sajmu *Giostra* (Slika 2.) sudjeluju obrtnici i trgovci zahvaljujući kojima posjetitelji mogu upoznati stare zanate i običaje, ali i kupiti originalne suvenire. Posebnost daje činjenica da obrtnici nose povijesnu odjeću i stvarna porečka povijesna imena.

Uz povijesni festival *Giostra*, u cilju očuvanja istarskog govora i melosa, Grad Poreč već godinama organizira i susret čakavskih pjesnika *Verši na šterni* i susret pjevačkih zborova *Naš kanat je lip*.

2.2. La mula de Parenzo

La mula de Parenzo (https://it.wikipedia.org/wiki/La_mula_de_Parenzo) narodna je pjesma koja je postala dio istarskoga kulturnog identiteta, a osim u Istri pjeva se i u talijanskim regijama Furlanija-Julijska krajina (tal. *Friuli-Venezia Giulia*), Veneto i Trentino-Južni Tirol (tal. *Trentino-Alto Adige*). Jedna je od najpoznatijih pučkih pjesama na talijanskom jeziku na istarskom i tršćansko-venetskom području. Vjeruje se da se danas pjeva i svira na pet kontinenata, a priča se i da ju je pjevao slavni američki pisac Ernest Hemingway, baš u večer svoga samoubojstva. Pretpostavlja se da je *La mula de Parenzo* nastala u drugoj polovici 19. stoljeća. Početkom 20. stoljeća pjesma je već prilično poznata u Trstu i okolici, gdje se nametnula kao neizostavan dio pučkoga nasljeđa, pretežno talijanskoga stanovništva. Muzikolozi tvrde da je nastala preradom pjesme *Mia comare Franzika*, koja se izvorno pjevala u ritmu koračnice, a napjev *Perché non m'ami più* preuzet je iz starije pjesme *Bella, ti vidi nascere* (Centar za posjetitelje³, Zavičajni muzej Poreč, 2021. godina) na temelju priča koje se prenose unutar porečkih obitelji s generacije na generaciju. Danas se *La mula de Parenzo* smatra zaštitnim znakom Poreča, koji zaslužuje atribut bezvremenskoga klasika. Najpoznatija interpretacija pjesme izvedba je Lidije Percan. Interesantan je podatak da je 30-ih godina prošloga stoljeća u Poreču nastala parodija pjesme pod nazivom *La gobba de Parenzo*. Grad Poreč je u 2020. godini izdvojio milijun kuna za projekt *La mula de Parenzo*, kako bi najpoznatija Porečanka dobila svoje mjesto u gradu. Ovaj projekt uključuje i postavljanje kipa posvećenoga porečkoj djevojci.

³ Bilten Centra za posjetitelje *La mula de Parenzo* izradio je stručni tim sastavljen od predstavnika grada Poreča, zavičajnog muzeja Poreštine, Turističke zajednice grada Poreča, POU Poreč i konzervatora u periodu od ožujka do lipnja 2021. godine.

Slika 4. *La mula de Parenzo* (Izvor: <https://ivijesti.hr/la-mula-de-parenzo-poduzetnica-ili/>)

Iako bi ta djevojka možda mogla biti tek imaginarni lik, njezine karakteristike ili snove možemo potražiti kod većine žena onoga vremena, a i danas je vrlo živa u svakome od nas. Žene su tada, često iz nužnosti, ali i uslijed želje za slobodom izbora, tražile način stvaranja prihoda. Od druge polovice 19. stoljeća dolazi do povoljnih prilika za poslovnu aktivnost žena među pripadnicima srednjega i sitnog građanstva. Žene tako počinju činiti znatan udio među obrtnicima i trgovcima. Postaju krojačice, prodavačice voća i povrća, prodavačice ribe, gostioničarke, trgovkinje.

La mula de Parenzo otvorila je trgovinu, vjerojatno u nekoj frekventnoj gradskoj ulici ili na trgu. U počecima ženskoga poduzetništva morala je biti snalažljiva i spretna, koristiti se raznim strategijama preživljavanja kako bi stvorila svoj siguran prostor individualnosti i ekonomske neovisnosti. Na takav se iskorak nije uvijek gledalo blagonaklono pa je vjerojatno, što se može osjetiti po zadirkivanju u pjesmi, bila žrtva društvenih predrasuda, što je suvremena i aktualna tema. Tumačimo stoga da je *La mula de Parenzo* simbol kreativnosti, samouvjerenosti i upornosti, spremnosti na preuzimanje poslovnoga rizika i poduzetničke odgovornosti.

2.3. Obilježavanje narodnih običaja

Običaji koji su se obilježavali u istarskim selima uglavnom su vezani uz kršćanske blagdane i svece. Središnji događaji tijekom godine bili su Božić, Uskrs te blagdan zaštitnika župe, kada se obilježavao i godišnji seoski sajam, *samanj* (Bratulić, 1994), a posebna prilika za druženje djece i odraslih bilo je kolinje (Miličević, 2000).

U vrijeme Velikoga tjedna, kada bi crkvena zvona prestala zvoniti, djeca su trčala selom i „bučila škrgetalnicama“, drvenim čegrtaljka napravljenima od zupčaste osovine učvršćene u pravokutni okvir po kojoj klizi drveni jezičak. *Škrgetalnice* su se koristile na Veliki petak u crkvama, dok su se na Veliku subotu (kršćanski blagdan, slavi se dan prije Uskrsa, dan tišine i molitve) kuhala jaja da bi ih se sljedeće jutro, na Uskrs (čak. *Vazan*), odnijelo na blagoslov. Kako bi se obojila, u vodu s jajima stavljao se luk ili kopriva (Bijažić, 1999). Na uskršnje jutro cijela je obitelj zajedno doručkovala blagoslovljenu hranu: pincu, jaja, kruh i janjetinu. Djeca su se pritom igrala udarajući jaje o jaje, a pobjednik čije je jaje ostalo cijelo uzimao je i ono razbijeno (Bratulić, 1994). Nakon uskršnje mise djeca su se okupljala oko *šterne* – bunara (šterna; lat. *Cisterna*) i igrala igru zvanu „hitat u jaje“ (ili „ščukat jaja“, „pičit (ili bočat) jaja“). Radi se o gađanju jaja kovanicama, a cilj igre bio je pogoditi jaje tako da se novčić zabije u njega. Onaj tko u tome uspije, uzima jaje i novčić, u protivnom novčić pripada vlasniku jajeta. Kako objašnjava Bijažić (1999:123): „Ko biš žbalja jaje, a takovih je bilo čuda, liru s kon si hita bi pobra gospodar jajeta. Ki je zapičija liru u jaje, je uza i liru i jaje...”

Margetić (2009) opisuje obilježavanje božićnih blagdana u selima središnje Istre. Ovo razdoblje započinje na dan obilježavanja svetoga Nikole, 6. prosinca. Darivanje djece povodom svetoga Nikole počelo se prakticirati tek nakon Drugog svjetskog rata, i to više u gradovima, a u manjoj mjeri u selima zbog siromaštva. I dok se ranije za darove ostavljalo tanjur na stolu, od pedesetih godina na dalje počinju se stavljati čizmice na prozor. Ujutro su neka djeca u njima pronalazila jabuke, lješnjake, orahe ili naranču, a druga *baketinice* (šibe ukrašene vrpcom) ili luk, ovisno o tome jesu li bila dobra, zločesta ili plačljiva. Darove je ostavljao sveti Nikola, a šibe i luk Krampus koji ga je pratio (Margetić, 2009).

Na *Viliju Božju* (Badnjak) na ognjištu se zapalio *cok* (panj, još zvan i badnjak) koji je trebao gorjeti sve do Bogojavljenja. Pripremao se bakalar, slatki kupus (zelje) i leća. Proslava ovoga blagdana ostajala je unutar obitelji. Kako piše Bijažić (1999: 117): „Na

'Viliju Božju' ni bilo kumpanije, to se ljudi nisu gostili. Božić je familijarni blagdan". Nakon večere odlazilo se u crkvu na misu, a potom na spavanje.

Na samom početku nove godine, 1. siječnja, bilo je poželjno da netko uputi dobre čestitke kako bi nova godina bila bolja od protekle, a posebno se gledalo tko će prvi čestitati. Ako je muška osoba, posebice muško dijete, to smatralo se sretnim znakom. U suprotnom, ako djeca nisu došla čestitati novu godinu u neku kuću, smatralo se velikom sramotom, ističe Margetić (2009). Ovaj je dan za djecu značio novu priliku za dobivanje darova nakon svetoga Nikole. Neka su se djeca morala udružiti i zajednički obilaziti kuće u susjedstvu, pri čemu je vrlo važno bilo doći čestitati što ranije kako bi se dobili bolji darovi, dok su drugu djecu jednostavno darivale majke i bake. Prvi se način naziva i *Buona man* ili traženje dobre ruke. Kako objašnjava Bijažić (1999: 120): „Dobra ruka van je kako danas poklon. U siromašćini si poklonija dar za dobru ruku, ča si ima.” Djeca su nosila platnene torbice, košarice ili čarape u koje su sakupljala darove. Nakon što bi im čestitala, domaćini su ih darivali lješnjacima, orasima, jabukama, bombonima, a rijetko i novcem. Dar koji se posebno ističe su slatka peciva u obliku ptica, zvana *tíco*, koja su pekle majke i bake kako bi darivale djecu (Margetić, 2009).

Sveta tri kralja (6. siječnja) obilježavala su se slično svetome Nikoli. U područjima koja su bila pod utjecajem Italije dijelom tradicije postala je i legenda o dobroj vještici, *La Befana*. Ova vještica svake godine, večer uoči Bogojevljanja, obilazi kuće i djeci ostavlja darove u čarapicama obješenima na ognjištu ili prozoru: dobrima slatkiše, dok u siromašnijim obiteljima, kakvih je na selima bilo mnogo, lješnjake, orahe, jabuke i sl., a zločestima grumen ugljena. Neposlušnu djecu plašilo se i prijetnjama da će ih *Befana* odvesti sa sobom, daleko od kuće (Margetić, 2009). U područjima gdje se djecu nije darivalo povodom Sveta tri kralja postoji koledva, koledanje ili kolejani, koje se do danas održalo u selu Brest i Kaldir. U drugim krajevima ovaj je običaj nestao u vrijeme Prvoga svjetskog rata zbog zabrane koledanja na hrvatskom jeziku. Običaj koledanja prisutan je uoči Božića i Sveta tri kralja, posebno tijekom tjedna nakon Nove godine, te je prepoznatljiv u većem dijelu Istre. Skupina muškaraca obilazila bi mjesto posjećujući svaku kuću i pjevajući prigodne koledve, kojima se pozdravljalo ukućane i kućanstvu zazivala sreća i blagostanje. Zauzvrat su se ti čestitari (kolejani, koledvari, koledvači) častili vinom i hranom. Domaćini bi, tradicionalno, dočekivali koledare otvorenih vrata pružajući im gostoprimstvo i, ponekad, darove, često u obliku hrane ili

sitnica. To je simbol razmjene ljubavi i dobrote tijekom blagdana. Koleda je obično povezana s pjevanjem božićnih pjesama koje slave rođenje Isusa Krista i izražavaju radost i blagostanje tijekom božićnih blagdana. Pjesme mogu biti religiozne ili tradicionalne božićne pjesme. Koledari obično djeluju u grupama, a ponekad su kostimirani ili nose određene rekvizite. Grupno izvođenje pjesama dodatno naglašava zajedništvo i radost blagdana. Koledanje okuplja ljude iz različitih dijelova zajednice, često potičući zajedništvo i suradnju. Prilika je to za dijeljenje radosti i uživanje u zajedničkim trenucima tijekom božićnih blagdana. U skupinu kolejana nisu se primale ni žene ni djeca.

3. DJEČJA IGRA I ISTARSKE TRADICIONALNE IGRE

Dječje igre imaju ključnu ulogu u djetinjstvu i procesu razvoja. One djeci omogućavaju zabavu, učenje, socijalizaciju te razvijanje motoričkih i kognitivnih vještina. Spektar dječjih igara širok je, proteže se od jednostavnih igara s igračkama, jezičnih igara (u kojima je jezik glavno izražajno sredstvo) te kreativnih aktivnosti koje potiču maštovito razmišljanje. Igra kao pojam obuhvaća raznovrsne aktivnosti, a stručnjaci poput psihologa i pedagoga proučavaju njezinu važnost, svrhu, primjenu i značenje. Unatoč različitim definicijama, opća suglasnost među stručnjacima jest da je igra temeljni element djetetova života. „Igra je slobodna, spontana aktivnost, koja proizlazi iz unutarnje potrebe djeteta” (Duran, 2003: 13).

Autorice Maleš i Stričević (1991) navode da djeca veći dio vremena provode u igri. Međutim, igra je mnogo više od načina provođenja vremena. Djetetu je igra način izražavanja vlastitih emocija i značajno doprinosi njegovom razvoju. Stručnjaci iz različitih područja dijele mišljenje da igru određuje proces igranja, a ne cilj koji bi se trebao postići jer cilj igre je u njoj samoj, a ne u konačnom rezultatu. Stoga se iznimna važnost krije u tradicijskim jezičnim igrama, gdje se fizičkim odnosom (sjedenje u krilu – *Ambaraba cici coco*, dodirivanje dlanova uz popratne stihove – *Bati, bati le manine...*) stvara posebna emotivna veza između djeteta i odrasle osobe.

Svako dijete ima pravo na igru, koje proizlazi iz njegove unutarnje potrebe. Igra je raznolika, obuhvaća aspekte zabave, kreativnosti, istraživanja, poučavanja, instinktivnosti, dogovornosti i prirodnosti. U djetetovu razvoju, igra je prisutna u svim ključnim segmentima, uključujući tjelesni, socijalni, kognitivni, emocionalni, moralni razvoj i razvoj govora. „Dijete predškolske dobi koje se predano i puno igra odrast će u osobu koja rad prihvaća s užitkom i odgovornošću te ga prima kao izazov; s druge strane, dijete koje nema mogućnosti za igru ili mu je igra dosadna, kasnije kao odrasla osoba teže prihvaća rad i obaveze” (Maleš, Stričević, 1991: 21). Igra pridonosi razvoju samopouzdanja kod djeteta, olakšava uspostavljanje odnosa sa samim sobom, vršnjacima, drugima i okolinom. Postoji raznolikost oblika igre, no samo temeljni elementi prisutni u strukturi igre čine je dugotrajnom i povoljnom za dječji razvoj.

Duran (1995: 16) klasificira dječje igre u tri skupine.

1. Funkcionalna igra, u kojoj dijete istražuje svoje funkcije i osobitosti objekta. Ovaj oblik igre potiče razvoj motoričkih, osjetilnih i perceptivnih sposobnosti djeteta, a oblikuje se kroz rane socijalne interakcije.

2. Simbolička igra, poznata i kao imaginativna igra, igra uloga ili dramska igra. Dijete putem simboličke igre imitira društveni život i ponašanja odraslih u svojoj okolini. Ova vrsta igre oblikuje osnovne socijalne potrebe, utječe na razvoj kontrole ponašanja te karakterizira radnju, sadržaj i uloge, često bez temeljnih pravila.

3. Igre s pravilima, odnosno igre sa senzomotoričkim ili intelektualnim kombinacijama, u kojima se pojedinci natječu. Takve igre regulirane su kodeksom prenesenim od starijih generacija ili privremenim sporazumom.

U istarskoj kulturnoj baštini izdvaja se nekoliko igara koje se prenose s generacije na generaciju. Različite inačice igara mogu se pronaći u povijest u cijeloj Istarskoj županiji, no posebno se ističe grad Poreč i njegova okolica, koji svojim istaknutim kulturološkim uzdizanjem u proteklih nekoliko godina uvelike pridonosi očuvanju zavičajne baštine. Iz te činjenice i proizlazi odluka za prikaz nekoliko igara s područja Poreča i okolice.

3.1. Pljočkanje (Margetić, 2005)

Igra se može izvoditi s više sudionika. Za početak, odabire se pet lijepih, okruglih kamenčića, a zatim se izvlači štapić koji može biti duži ili kraći, kako bi se odredilo tko će prvi započeti igru. Prvi igrač baca kamenčiće uvis i hvata ih postupno, počevši s jednim, zatim s dva, nakon toga s tri te na kraju pokušava uhvatiti sva četiri kamenčića sa zemlje. Igrač koji ispusti kamenčić ili ga ne uspije uhvatiti prenosi prvenstvo drugom igraču. Kada su svi kamenčići pokupljeni sa zemlje, slijedi faza *kuće*. Lijeva šaka savija se u obliku luka, pri čemu su palac i srednji prst izdignuti, dok su prstenjak i kažiprst čvrsto priljubljeni jedan uz drugi. Desnom rukom igrač baca kamenčić uvis, a zatim pokušava provesti kamenčić kroz luk kažiprsta i uhvatiti ga dok pada odozgo. Treba postaviti jedan kamenčić na način da zauzme mjesto između kažiprsta i prstenjaka, poput prijestolja. Pobjednik je onaj igrač koji brže izvede fazu *kuće*.

3.2. Padalo (Izvor: <https://www.istrapedia.hr/hr/natuknice/497/pandolo>)

Padalo je stara istarska pastirska igra. Igra se na otvorenom prostoru. Rekviziti potrebni za igru su palica i padalo (zašiljeni komadić drva). Igra se najmanje u dvoje ili u dvije ekipe. Prva ekipa započinje igru tako da palicom udari po padalu, koje stoji na tlu ili, prema istarskoj tradiciji, na stepenici ispred crkve. Druga ekipa mora loviti padala u zraku. Ako se padalo uhvati, baca se natrag na početno mjesto, gdje se postavi jedan štap. U slučaju da se pogodi štap, uloge ekipe se mijenjaju. Ako se štap ne pogodi, ekipa koja posjeduje štap ima pravo na tri pokušaja bacanja padala što je dalje moguće. Na kraju se bodovi dodjeljuju prema udaljenosti padala od početnoga mjesta. Udaljenost se mjeri dužinom štapa.

3.3. Trilja (Bijažić, 1999)

Trilja je igra koja se igra u paru na iscrtanim poljima u kojoj svaki igrač raspolaže s tri kamenčića. Na svakom kamenu nacrtana su četiri manja kvadrata koja zajedno tvore jedan veći kvadrat, a kroz taj veći kvadrat povlače se dijagonale. Igraču je cilj postaviti svoja tri kamenčića duž jednog smjera, dok ga suparnički igrač pokušava spriječiti postavljanjem vlastitih kamenčića duž protivničkog smjera. Ova igra, također, ima korijenje u pastirskoj tradiciji.

4. ZAVIČAJNA NASTAVA U PREDŠKOLSKIM USTANOVAMA

Zavičajna nastava u predškolskim ustanovama ima važnu ulogu u osiguravanju povezanosti djece s njihovim lokalnim okolišem, kulturom i tradicijom. Ova vrsta nastave pridonosi razvoju dječje svijesti o vlastitom zavičaju, potiče poštovanje prema lokalnom naslijeđu te gradi osnovu za daljnje obrazovanje i očuvanje kulturne baštine.

Inspiracija za provedbu zavičajne nastave potekla je iz raznolikoga multikulturalnog identiteta Istre, s ciljem povezivanja svih aktivnosti i manifestacija koje su tijekom godina organizirane na istarskom području. Glavna namjera bila je očuvati bogatstvo koje Istra čuva i njeguje u svojoj tradiciji, običajima, narječjima te općom povijesnom baštinom. Zavičajna nastava omogućava djeci bolje razumijevanje gdje žive, tko su ljudi u njihovoj zajednici i koje su karakteristike njihova zavičaja. Ona uključuje upoznavanje s lokalnim običajima, jezikom, tradicijom i poviješću zahvaljujući organiziranju posjeta značajnim lokalnim mjestima, kao što su muzeji, kulturne institucije, parkovi ili značajne građevine, omogućava djeci stvarno iskustvo učenja o njihovome okruženju; poticanje svijesti o važnosti očuvanja prirodne baštine uz aktivnosti na otvorenom kako bi se djeca mogla upoznati s biljnim i životinjskim vrstama karakterističnim za njihov zavičaj, učeći pritom o ekološkoj raznolikosti; poticanje upotrebe lokalnoga dijalekta u komunikaciji uz pomoć priča, pjesama ili igara na jeziku karakterističnom za zavičaj.

Projekt zavičajne nastave obuhvaća planiranje i implementaciju aktivnosti usmjerenih na istraživanje, očuvanje i promicanje lokalne kulturne i povijesne baštine unutar obrazovnoga sustava. Ovakav projekt često ima za cilj povećati svijest učenika o njihovom zavičaju, potaknuti ponos na vlastitu kulturu te poticati razumijevanje povijesnih i kulturnih vrijednosti koje oblikuju njihovo okruženje. Naglašava se važnost suradnje s okolinom, institucijama, udrugama, gradovima i općinama, koje kontinuirano pružaju podršku odgojno-obrazovnim ustanovama. „Istra kao multikulturalna, dvojezična, višestruko bogata i razvijena regija sudjeluje u radu ustanova koje se bave odgojem i obrazovanjem, upravo promičući projekte kao što je Zavičajna nastava jer voljeti svoj zavičaj, znači voljeti ljude, prirodu, povijest i budućnost ne samo svog rodnog mjesta, sela, grada već i šire”. (<http://www.zanas.hr/zavicajna-nastava>). Odabrala sam Poreč jer je to moj rodni grad, grad koji obiluje kulturnim znamenitostima i gradskim atrakcijama koje su nezaobilazne za posjetitelje. Poreč je grad koji prvenstveno ulaže u naše najmlađe, izgradile su se dvije

osnovne škole i tri vrtića te su još nova dva vrtića u izgradnji, što je najveće ulaganje u Poreču u posljednjih 10-ak godina. Kultura je duboko ukorijenjena u svakome kutku ovoga grada, od njegovih povijesnih znamenitosti poput Eufrazijeve bazilike do suvremenih umjetničkih manifestacija koje obogaćuju život lokalne zajednice. Zavičajnost je ključni dio identiteta Poreča. Stanovništvo s ponosom njeguje tradiciju, običaje i obiteljske vrijednosti, one se očituju u manifestacijama, folklornim događajima i očuvanju kulturne baštine koja čini srž ovoga čarobnog grada.

4.1. Projekt *Implementacija zavičajnosti* u DV „Radost” Poreč

U suvremenom dobu globalizacija postaje sveprisutna, stvarajući sve dublji utjecaj iz dana u dan. Stoga je nužno posvetiti povećanu pažnju očuvanju nacionalnoga blaga kao ključnoga koraka za očuvanje jedinstvenoga nacionalnog identiteta. Ključno je početi s cjeloživotnim učenjem već u predškolskoj dobi, osiguravajući da djeca već tada stvore čvrst temelj za razvijanje pozitivnoga odnosa prema prirodnoj i kulturnoj baštini. Unutar obrazovnih sustava, zavičajna nastava ima ključnu ulogu u podučavanju o lokalnoj kulturi, povijesti, tradicijama i značajnim mjestima u zajednici. Integracija zavičajne nastave u kurikulum pomaže djeci u razumijevanju njihovoga identiteta i vrijednosti koje proizlaze iz lokalnoga okoliša.

Upravni odjel za kulturu i zavičajnost IŽ, uzimajući u obzir stanje s pandemijom virusa COVID-19, 2020. godine otkazao je održavanje *Festivala zavičajnosti*, koji se trebao održati krajem svibnja. Godinu dana kasnije, 2021. godine, u vrtiću se nastavio projekt čiji je osnovni cilj očuvanje istarskoga identiteta, kulture, povijesne i prirodne baštine i uvođenje zavičajne tradicije u predškolske ustanove.

U okviru projekta *Implementacije zavičajnosti* u kurikulumu predškolskih ustanova Istarske županije – *Regione Istriana*, tijekom pedagoških godina 2019./2020./2021., sudjelovale su tri odgojne skupine (DV „Radost 1”, DV „Radost 2” i PV „Vižinada“). Tijekom provođenja programa naziva *Istra u očima djece – Što nas povezuje kao susjede* organizirane su razne radionice i aktivnosti koje su bile posvećene povijesnim, kulturnim i prirodnim obilježjima grada Poreča.

Tema projekta vrtića je *Borša puna kula i zidina, besid i starih igara*, a projekti skupina provodili su se pod nazivima: *Kule i zidine grada Poreča*, *Borša puna besida/štorija*, *Nono, nona, ča ste se igrali kad ste bili mali?*

Ciljevi projekta bili su istraživanje i upoznavanje kule i zidine grada Poreča (te susjednih mjesta i gradova, što nije ostvareno zbog epidemije COVID-19), potaknuti dječji interes za riječi i izraze na čakavštini, naučiti tradicionalne igre koje su nekada igrali naši preci te aktivno sudjelovati u njima. Dodatno, projekt je za imao cilj zabilježiti ove igre kako bi se sačuvale od zaborava i doprinijele očuvanju kulturne baštine i zavičajnoga identiteta.

Poticanjem različitih izražajnih aktivnosti, kreativnoga stvaranja te istraživačkih i spoznajnih aktivnosti, poticalo se djecu na istraživanje kula i zidine, upoznavanje riječi čakavskoga narječja te sudjelovanje u tradicionalnim igrama. Ove su se aktivnosti provodile u svim područjima odgojnoga rada, obuhvaćajući odgojne skupine u gradu Poreču i općini Vižinadi. U okviru projekta ostvarena je suradnja s tadašnjim psiholozima i pedagogima, djelatnicima dječjeg vrtića „Radost“, kustosima, etnolozima, knjižničarima, spisateljima, bakama, djedovima i roditeljima. Posjećene su relevantne institucije poput Gradske knjižnice i Zavičajnog muzeja, kule i zidine grada Poreča, *štarna* te druga značajna mjesta.

Provedene su razne aktivnosti: književni susret s Lili Jelencom, autoricom zbirke pjesama *Dvi male ruke* na čakavštini i hrvatskom standardnom jeziku; radionica s roditeljima i izrada krpenih lutaka i lopti od krpenjača; upoznavanje i igranje starih igara koje su igrali none i nonići kad su bili mali; obilazak zidina i kule grada uz vođenje Davora Munde, kustosa Zavičajnog muzeja grada Poreča; izgradnja kula uz pomoć didaktičkih materijala te istraživanje *štarna* (bunara) u gradu Poreču kako bi se otkrila njihova svrha i slično.

Aktivnosti su se zabilježile fotografijama, videosnimkama, crtežima i izjavama djece te objedinile u zajednički videozapis u svrhu predstavljanja projekta na nivou Županije (svibanj, 2021.). Prema uputama organizatora vrtić se u lipnju preko video susreta povezoao sa susjednim vrtićem DV „Paperino“ Poreč. Analizirali su se projekti te pripremila zajednička prezentacija za Festival zavičajnosti, koji se 8. lipnja 2021. održao u Svetvinčentu.

4.2. Projekt *Nono, nona... ča ste se igrali kad ste bili mali?*

Projekt *Nono, nona... ča ste se igrali kad ste bili mali?* u kojem su sudjelovala djeca starije mješovite grupe Dječjeg vrtića „Radost” Poreč osmislile su odgojiteljice Jasna Beaković i Ksenija Deković.

Projekt je za cilj imao prenošenje znanja i vrijednosti koje su njegovali naši preci kako bi se očuvala i promovirala bogata kulturna baština. Aktivnim uključivanjem djece željelo se omogućiti da barem na jedan dan dožive kako se je nekada igralo. Gošće su bile nona Davorka, nona Lučana i nona Silvana.

Nona Davorka djeci je pokazala igru *Pokvareni telefon*. Djeca su sjela na klupu jedan do drugoga. Telefonist, osoba na kraju reda, igraču do sebe prišapnuo je riječ ili rečenicu (ovisno o dogovoru), svaki sljedeći igrač trebao je to što tiše ponoviti na uho onome do sebe i tako do kraja reda. Posljednji u redu tu je riječ trebao glasno izgovoriti.

Nona Lučana pokazala je igru *Utrka s jajem u žlici* (uskrсна igra). Utrka jajima i žlicama zabavna je aktivnost u kojoj se natjecatelji suočavaju s izazovom balansiranja jajeta na žlici dok trče prema cilju. Glavni je cilj demonstrirati vještinu održavanja ravnoteže i koordinacije dok se krećete stazom za trčanje, sve dok jaje ostaje netaknuto na žlici. Ova aktivnost potiče timski duh i natjecateljski duh, a istovremeno pruža mnogo smijeha i zabave za sve sudionike. Cilj igre je nositi jaje u žlici od startne linije do cilja bez da jaje padne.

Nona Silvana pokazala je igru *Školica*. Igrač redom skače po poljima, koristeći jednu nogu za jedno polje i obje noge za polja s brojem dva. Ova serija skakanja traje do polja označenog brojem 10 (ili srednjeg polja). Na 10. polju igrač se okreće za 180 stupnjeva i vraća se istim putem. Kada dođe do polja označenog brojem 1, igrač se mora sagnuti i pokupiti kamenčić (pri čemu stoji na jednoj nozi). Zatim uzima kamenčić i baca ga na polje broj 2, nakon čega ponovno skače po svim poljima redom. Ako igrač prođe bez pogreške (bez ispadanja ili prelaska granica polja), nastavlja dalje sve dok ne napravi pogrešku. Kada dođe do pogreške, igrač prepušta igru sljedećem sudioniku. Pobjednik je onaj tko prvi uspješno prođe cijelu školicu.

Slika 5. Igra školica (Izvor: <https://makeagif.com/gif/kako-se-igra-skolica-UjtigT>)

U igri *Laste prolaze* dvoje djece napravi luk, a ostali u koloni prolaze ispod njihovih uzdignutih ruku. Onoga kojega posljednjeg uhvate u prolaz pitaju: „Za koga ćeš?“, on kaže ime jednoga od njih koji su napravili luk i stane iza njega. Provlačenje se nastavlja dok se svi ne razdijele. Igra se nastavlja dok samo jedno dijete ne ostane u koloni koja prolazi ispod luka i ono je pobjednik. Pobjednički luk je onaj koji je odabrao više lastavica.

*Laste prolaze,
kroz goru nam dolaze
Halo Vero, Vero, Vero
Otvori nam vrata Jelo,
Da nam prođe vojska mlada!*

Naokolo salata igra je u kojoj se dječaci i djevojčice poredaju u krug, unutar kojega se nalazi jedan dječak ili djevojčica koji poskakuje oko djece i pjeva:

*Naokolo salata,
naokolo salata,
naokolo salata
na veliki zbor
poklanjam se na tebe
poklanjam se na tebe
poklanjam se na tebe
i tebe uzimam!*

*Sad se vidi, sad se zna
tko se kome dopada
sad se vidi, sad se zna
tko se kome dopada!*

Odobere izabranika ili izabranicu tako da se pokloni tri puta i uvodi ga/je unutar kruga. Uhvate se za ruke dok ostala djeca pjevaju „Raširili ruke gore pa se vidi da se vole!” Svaki stih prati se odgovarajućim pokretom (pljeskanje rukama, poklanjanje, lupkanje nogama).

Gošće, nona Davorka, nona Silvana i nona Lučana pokazale su igre *školica, pokvareni telefon, utrka s jajem na žlici...* koje se mogu pogledati na poveznici https://youtu.be/UsXHLz_EbeA.

4.3. Projekt *Plesanje, pjevanje, narodne nošnje, tradicionalni instrumenti našeg teritorija / Balli, canti, vestiti e strumenti tradizionali del nostro territorio*

Projekt *Istra u očima djece / l'Istria negli occhi dei bambini*, u kojem su sudjelovala djeca iz predškolske skupine Dječjeg vrtića „Paperino“ Poreč, osmislile su odgojiteljice Gorijana Gašparini i Nataša Rotar. Projekt je trajao od veljače 2016. do travnja 2016.

Na prilagođen način djeci su predstavljene autohtona glazba i glazbala, tradicionalne nošnje te aktivnosti poput plesanja i pjevanja tradicionalnih pjesama. Provođenjem projekta zavičajne nastave, djeca su imala priliku usvojiti mnoge vrijednosti, uključujući upoznavanje kulturnih i povijesnih aspekata svoga kraja, očuvanje tradicije, istraživanje prošlosti te sposobnost povezivanja prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. Uči se kroz igru i zabavu, postavljajući ciljeve koji potiču razvoj radoznalosti za tradiciju i baštinu. Uz pomoć aktivnosti poput izvođenja pokreta ruku uz glazbu potiče se dječja kreativnost i motoričke sposobnosti. Upotrebljava se vlastiti glas kao alat za stvaranje zvuka, potičući djetetovo samopouzdanje u izražavanju. Pjevanjem tradicionalnih pjesama djeca se povezuju s kulturnim identitetom i uče vrijednost zajedničke baštine. Aktivnosti koje su polaznici vrtića odrađivali u sklopu projekta uključuju i plesanje uz tradicionalne pjesme, što potiče osjećaj zajedništva i radosti u otkrivanju kulturnih običaja. Projekt je pružio djeci sveobuhvatno iskustvo kroz koje su mogli vidjeti tradicionalnu narodnu nošnju, tradicionalni instrument (mih), slušala su izvođenje

tradicionalnih narodnih pjesama koje su karakteristične za ovaj kraj, a u goste im je stigla folklorna skupina „Kažun“ koja im je otplesala balun. Sve će navedeno biti predstavljeno u nastavku ovoga rada.

4.3.1. Tradicionalno pjevanje „na tanko i debelo“

„Na tanko i debelo“ osebujan je način tradicijskoga narodnog pjevanja i sviranja na roženicama u Istri, Hrvatskom primorju i dijelu sjevernojadranskih otoka (Krk, Cres, Rab, Lošinj, Susak i zapadni dio Paga). Najizvornije je pjevanje u izvedbi dvaju muških glasova, gdje jedan pjeva u normalnom registru, a drugi u falsetu koji podsjeća na zvuk male (tanke) roženice. Pjeva se i u kombinaciji muškoga i ženskog glasa (često, primjerice, na Poreštini) ili dvaju ženskih glasova. Naziv je dobilo po sličnosti u odnosu glasova sa svirkom na tankoj (maloj) i debeloj (velikoj) roženici. Kod sviranja na tanko i debelo na roženicama, napjev se izvodi na velikoj sopeli, a pratnja na maloj.

Slika 6. *Gospođe Dorijana Čitar i Denis Mikatorić Jugovac* (Izvor: http://www.zan.hr/images/uploads/files/PJEVANJE_PLESANJE_NARODNE_NOSNJE_TRADICIONALNI_INSTRUMENTI_NASEG_TERITORIJA.pdf)

Gošće, gospođe Dorijana Čitar i Denis Mikatović Jugovac, (slika 6) koje čine duo „*Dvi naranče*“ su otpjevale pjesmu *Zaspal Pavel*

4.3.2. Naroda nošnja

Istarska narodna nošnja jednostavna je i praktična, pogodna za nošenje čak i danas te djeluje prema motu „manje je više“. Žene su uvijek pokrivale glavu maramom (čak. *fačolom* ili *facolom*) pri čemu je boja marame imala određeno značenje. Bijele marame nosile su se prilikom svečanosti, crne su nosile udovice, crvene su označavale slobodne djevojke, a plave i zelene udane žene. Preko košulje (čak. *stomanje*) od konopljinoga platna, žene su nosile vunene haljine (čak. *brhane*), vuneni pojas (*pas*), pamučnu pregaču (čak. *traversu*), kratki pleteni kaput (čak. *maju*), a u svečanim prilikama sukneni kaputić (čak. *kamižolin* ili *kamižolu*), zatim pleteni ogrtač (čak. *šijal*) i pletene čarape (čak. *bičve*) te hlače (čak. *holjeve*).

Slika7. Demonstracija narodne nošnje (Izvor: http://www.zananas.hr/images/uploads/files/PJEVANJE_PLESANJE_NARODNE_NOSNJE_TRADICIONALNI_INSTRUMENTI_NASEG_TERITORIJA.pdf)

Djeca (Slika 7.) koriste taktilno ispitivanje kako bi odredila od kojega je materijala izrađena odjeća i koliko dijelova čini cijelu nošnju.

Slika 8. Djeca promatraju i crtaju narodnu nošnju (Izvor: http://www.zanah.hr/images/uploads/files/PJEVANJE_PLESANJE_NARODNE_NOSNJE_TRADICIONALNI_INSTRUMENTI_NASEG_TERITORIJA.pdf)

Nakon što su taktilno ispitala od kojega je materijala izrađena narodna nošnja, djeca (slika 8) promatraju i crtaju narodnu nošnju bojicama.

4.3.3. Balun

Balun je najrašireniji narodni ples na istarskome poluotoku. U njegovu izvođenju sudjeluje više plesnih parova ravnomjerno raspoređenih po kružnici, pri čemu se plesači nalaze s unutarnje strane kruga, a plesačice s vanjske. Parovi se kreću suprotno od smjera kazaljke na satu, dok se jedan par ili nekoliko pojedinačnih plesača, okrećući se oko svoje osi, vrte u smjeru kazaljke na satu.

Slika 9. *Folklorna skupina Kažun* (Izvor: http://www.za-nas.hr/images/uploads/files/PJEVANJE_PLESANJE_NARODNE_NOSNJE_TRADICIONALNI_INSTRUMENTI_NASEG_TERITORIJA.pdf)

U zajednici Talijana Poreč (slika 9) ugodili su folklornu skupinu Kažun Poreč predvođenu učiteljicom Marijom Selar.

4.3.5. Mih

Mih je istarsko puhačko narodno glazbalo.

Slika 10. Gospođa Klaudija svira na mihu (Izvor: http://www.zanah.hr/images/uploads/files/PJEVANJE_PLESANJE_NARODNE_NOSNJE_TRADICIONALNI_INSTRUMENTI_NASEG_TERITORIJA.pdf).

Zadnji gost (slika 10) ovoga projekta bila je gospođa Klaudija koja je svirala na mihu, objasnila je od čega je izrađen instrument te dozvolila da djeca sviraju na njemu.

Projekt je zaključen posjetom Etnografskom muzeju Istre u Pazinu gdje su djeca, uz vodstvo etnografinje Ivone Orlić Ivančić, koja je ujedno i ravnateljica spomenutoga muzeja, ponovili sve ono što su naučili o instrumentima i narodnim nošnjama u vrtiću i još ponešto naučili o istarskoj tradiciji.

Slika 11. *Mih* (Izvor: http://www.zananas.hr/images/uploads/files/PJEVANJE_PLESANJE_NARODNE_NOSNJE_TRADICIONALNI_INSTRUMENTI_NASEG_TERITORIJA.pdf)

Djeca (slika 11) crtala su mih grafičkom olovkom tako što su gledala u njega.

4.4. Projekt *U toplini hiže, delamo i povidamo*

Projekt *U toplini hiže, delamo i povidamo* u kojem su sudjelovala djeca iz skupine „Crvendaći“ osmislile su Vesna Paris i Stefania Hasimi.

Ciljevi ovoga projekta obuhvaćaju poticanje interesa i radoznalosti djece prema prošlosti uz pomoć međugeneracijskoga druženja, omogućujući im ostavljanje svoga jedinstvenog dječjeg traga dok uče kroz igru i zabavu, budeći zadovoljstvo u istraživanju novih spoznaja. Željelo se stvoriti veza između prošlosti i sadašnjosti kako bi iskustvenim učenjem aktivno doživjeli baštinu te potaknuli ljubav i pozitivan odnos prema njezinom očuvanju. Njegovanjem čakavskoga narječja i čuvanjem prošlosti od zaborava, voditeljice projekta htjele su osvijestiti važnost učenja putem oponašanja odraslih uz pomoć njegovanja čakavskoga narječja i čuvanja prošlosti od zaborava. Također, poticale su važnost kreativnosti i snalažljivosti kao vještina življenja i u prošlosti i u sadašnjosti, a u svemu tome ohrabrivale su djecu na aktivno sudjelovanje u komunikaciji, postavljanju pitanja, interpretaciji i timskome radu. Da bi saznali o prošlosti, tražila se prošlost u drugima..

U ovom istraživanju, odgojiteljice su ostvarile suradnju s ljudima iz okoline: roditeljima, bakama i djedovima iz odgojne skupine, s knjižnicama Poreč i Lovreč, mještanima Vrsara i okolice, Osnovnom školom Vladimira Nazora Vrsar, Etnografskim muzejom Istre, obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvom *Orbanići* te mještanima iz raznih krajeva Istre. Ovako je sve počelo.

U početku je tema *Dijete u prošlosti* snažno dotaknula misli voditeljica projekta. Sve je krenulo početkom proljeća promjenom jelovnika kada je veći broj djece najprije pojedinačno, a zatim po prijateljskoj osnovi započelo... izvolijevati! (čak i ako su od namirnica koje su obožavali osmišljena nova jela). Nakon provedenih aktivnosti osvještavanja djece o problemu gladnih u svijetu i ključne rečenice jedne bake: *Dite moje, u moje vrime se je jilo ča je bilo, aš puno tega ni bilo...*

Potaknuli smo djecu na istraživanje što su radili njihovi bake i djedovi kad su bili djeca. Ispisane ceduljice i usmene obavijesti potaknule su odgojiteljice na međugeneracijsko druženje sa starijim članovima odgojne skupine. Nonići i none skupine „Crvendaći“ otkrili su mnogo toga iz života u prošlosti i sudjelovali u aktivnostima. Iz njihovih priča posebno se istaknula toplina doma uz ognjište i zajedništvo življenja u malom prostoru. Odlučili su reći ne zaboravu i s djecom iz skupine zaploviti sjećanjem na život djece u prošlosti.

Tijekom istraživanja otkriveno je da se meso jelo veoma rijetko, uglavnom samo na slavljinama. None iz ove skupine podijelile su svoje recepte i načine pripreme hrane za svoju djecu, koristeći osnovne sastojke poput brašna s malo masnoće, ponekad jaja i slično. Pripremali su i kuhali *prežganu* juhu, kao i *tarafuje*⁴, koje su bile omiljene dječje poslastice. Otkrivali su i isprobavali pravo domaće mlijeko, skutu i tzv. žur (sirutku). None Marija i Dragica otkrile su *načve*⁵ koje su osim za mijesiti kruh služile i za pranje odjeće i suđa. U Vrsaru se jednom tjedno u krušnoj peći pekao kruh označen utisnutim drvenim pečatom radi raspoznavanja. Isprobana je i nekadašnja dječja poslastica – mast na kruhu sa šećerom. Razne samonikle trave bile su na jelovniku i u davna vremena.

U istraživanju starih običaja, otkrivene su čari ognjišta i tradicionalnoga pečenja kruha *pod čripnjom*. Razgovarajući sa starijim članovima, nonama, saznali su važnost ovoga rituala, kao i o specifičnom priboru koji je korišten, poput *muleta*⁶ i *puhalnice*⁷.

⁴ Tarafuje, u kuhanu vodu se dodaje brašno i čeka se da se stvore grudice.

⁵ Načve, drvena posuda izdubljena od jednog komada, koja se koristi za miješanje kruha.

Analizirajući stare fotografije ognjišta i posuđa, otišlo se u prošlost i pokušalo razumjeti svaki aspekt ovoga tradicionalnog načina pripreme hrane. Posebno zanimljivo bilo je saznanje da su mnogobrojna djeca u nekadašnjim obiteljima često sjedila uz ognjište na dužoj drvenoj klupi s naslonom, poznatoj kao *škanj*. Taj prizor dočarao je atmosferu topline i zajedništva koja je obilježavala te trenutke provedene uz vatru, okupljajući obitelj i zajednicu u jedinstvenoj atmosferi doma.

Istraživanje starih običaja otkrilo je kako se tijekom vjekova mijenjalo i razvijalo suđe koje se koristilo u kućanstvima. Kasnije, razvojem tehnologije, suđe se počelo izrađivati i od gline, često u obliku terakote, a za tu svrhu bili su zaduženi vješti lončari. Kako se tehnologija razvijala, u kuhinjama se počelo koristiti i bakreno suđe, poput kotlića za kuhanje. Ova promjena donijela je novu dimenziju u pripremi hrane, omogućavajući precizniju kontrolu temperature i ravnomjernije kuhanje. Saznali su da se suđe često držalo u posebnom ognjišnom ormaru poznatom kao *škancija*. Djeca su imala važnu ulogu u tom procesu, pažljivo su slagala suđe kako bi se spriječilo razbijanje s obzirom na to da su resursi za zamjenu suđa bili znatno ograničeni u odnosu na današnje vrijeme. Ta svijest o vrijednosti i pažnji prema suđu odražavala je tadašnje životne uvjete i kulturu domaćinstva.

Djevojčice su od malena uz svoje mame i none učile prati suđe. Pralo se pepelom (*lugom*) koji se otkrio na ognjištu i vodom iz lokve (a u Vrsaru i vodom iz izvora). Posjet lokvi Fabjan i postavljenje pitanja: „Je li moguće da su ovakvu mutnu vodu nosili doma za pranje, piće?“ Djeca su pomagala svojim starijim članovima obitelji, donosila su vodu te su zbog toga više cijenila značaj vode. Posebno ih je radovalo piti iz *paljića* (zaimača), pogotovo u društvu, tada se voda pamti cijeli život. Zapitali su se: „Ako nisu imali vodu u kući, kako su mame prale dječicu, kako su djeca išla na WC?“ Djeca su imala *bukalin* (noćna posuda).

Na spomen stare pelene, svi su začepili nos. Povijanjem lutkica „po starinski“, od pete do glave, otkrilo se kako su se njihovi preci brinuli o djeci te kako su na taj način djeca morala biti mirna. Saznalo se i kako se nekad prala kosa. Stara drvena daska, veliki sapun, drvene perače za ispiranje i voda, ova jednostavna tehnika očistila je kosu bez kemikalija. Nedostatak moderne tehnologije nije bio prepreka.

5. TRADICIJSKE JEZIČNE IGRE

⁶ Mulete, hvataljke od željeza kojima se je skupljao žar.

⁷ Puhalnice, željezna sprava u koju se je puhalo kako bi se potpalila vatra.

Tradicionalne jezične igre imaju duboko ukorijenjen značaj u očuvanju jezične baštine i potiču interakciju među članovima zajednice. Integracija ovih igara u obrazovne programe može pridonijeti očuvanju kulturne raznolikosti i jačanju jezične svijesti. U tradicionalnim jezičnim igrama nalazimo blistavu baštinu naše kreativnosti, gdje riječi postaju alati za stvaranje čarolije. Igrama *Bati, bati le manine, Din, don campalon, Ambaraba cicci cocco, Giro, giro tondo, Ovi isti, Ide maca oko tebe* oživljavamo melodije naših predaka. Svaka od njih nosi svoju jedinstvenu melodiju i ritam. To su samo neki od primjera tradicijskih jezičnih igara, koje ne samo da pružaju zabavu već i čuvaju vrijednu kulturnu baštinu. Tradicionalne igre su igre koje se usmenim putem prenose s generacije na generaciju te se razlikuju u nazivima, sadržaju i načinu izvođenja, ovisno o podneblju i kulturi. Svaki kraj nosi svoju kulturu i nešto čime se ponosi.

Od davnina djecu njihovi nonići i none, bake i djedovi, mame i tate uče razne jezične igre s rukama i prstićima.

U razgovoru s odgojiteljicama dječjega vrtića „Radost” Poreč, „Paperino” Poreč, PV „Vižinada“, DV „Tići” Vrsar, DV „101 dalmatinac” Poreč utvrđeno je da u radu s djecom provode tradicijske jezične igre. One kažu ovako: „Uglavnom provodimo igre koje su nas naučili naši nonići i none, mame i tate.“

Odgojiteljice su istaknule neke od igara koje provode u svojim skupinama, a to su: *Bati, bati le manine, Din don campalon, Ide maca oko tebe, Kamen, škare, papir...* Igre će biti objašnjene u nastavku ovoga poglavlja.

BATI, BATI LE MANINE

Bati, bati le manine
che vegnera papà
portara bomboni
e il picio li magnierà

Pjesmica se provodi uz pokrete ruku, odnosno za vrijeme čitavoga pjevanja pjesmice plješće se rukama.

DIN DON CAMPALON

Din, don, campalon
Tre sorelle sul balcon
Una che fila, una che taglia
Una che fa i cappeli di paglia

Ovako su to radile none i noni djece koja polaze vrtić, mame i tate. Sjednemo za stolac, kauč ili fotelju, prekrižimo noge i dijete sjedne na onu nogu koja je prekrižena. Pjevamo pjesmicu i prekriženu nogu spuštamo gore dolje. Navedeni pokreti podsjećaju na kretanje zvona pri zvonjavi.

AMBARABA CICCI COCCO

Ambaraba cicci cocco
tre civette sul como
che facevano l'amore
con la figlia del dottore.
Il dottore le chiamo
ambaraba cicci cocco.

GIRO GIRO TONDO

Giro giro tondo
gira il mondo
gira la Terra,
tutti giù per terra!

Giro giro tondo
im mare è fondo,
tonda è la Terra
tutti giu per terra!

Giro giro tondo
L'angelo è biondo

biondo è il grano,tutti ci sediamo!

Giro giro tondo
ora ti cirondo
come una ciambell
tutti giu per terra!

Giro giro tondo
casca il mondo
casca la Terra
tutti giù per terra!

Za vrijeme izvođenja ove jezične igre djeca se prime za ruke i naprave krug. Vrte se i krug i pjevaju *Giro giro tondo*, odnosno pjevaju čitavu pjesmu pritom se vrteći u krug sve dok ne izgovore *Tutti giù per terra*. Kad izgovore taj posljednji stih svi čučnu.

OVI ISTI

Ovi isti je lačan
Ovi isti bi pil,
Ovi isti je rekal nemamo ča,
Ovi isti je rekal zamimo materi kolač,
a ti mići, mići ne povej pa ćeš dobit najveći del

Postoje dvije verzije ove igre. Prva je da se za svaki stih dotakne po jedan prstić trljajući ga počevši od palca do malog prsta te se na kraju svi prstići stisnu u šaku. Druga verzija je da za svaki stih trljamo po jedan prstić, a kada dođemo do najmanjega, protrljamo ga malo jače i kažemo *tin til lin tin tin*.

OVAJ KAŽE

Ovaj kaže ajmo večerati,
ovaj kaže ajmo povečerati,
ovaj kaže ajmo majku čekati,
ovaj kaže lud bio 'ko majku čeka,
ovaj kaže tin til lin tin tin.

IDE MACA OKO TEBE

Ide maca oko tebe,
pazi da te ne ogrebe,
čuvaj mio rep
da ne budeš slijep.
Ako budeš slijep,
Otpast će ti rep!

Djeca sjednu u krug, a jedno dijete, nazvano „maca“, stoji izvan kruga držeći manji predmet. Dok svi pjevaju, „maca“ kruži oko kruga u smjeru kazaljke na satu. U jednom trenutku, „maca“ treba neprimjetno staviti predmet iza jednog djeteta, čime ga odabire za „miša“. Kada pjesma završi, sva djeca brzo provjeravaju je li predmet iza njih. Dijete koje pronađe predmet iza sebe postaje „miš“ i mora brzo ustati te oprčati krug (također u smjeru kazaljke na satu). U isto vrijeme „maca“ pokušava zauzeti prazno mjesto. Ako „maca“ uspije sjesti prije „miša“, dijete koje ostane bez mjesta postaje nova „maca“. Ako „miš“ uspije stići na mjesto prije „mace“, ista „maca“ nastavlja igru.

RINGE RINGE RAJA

Ringe, ringe raja
Doš'o čika Paja
pa pojeo jaja.
Jedno jaje muć,
a mi djeco čuć!

Djeca se drže za ruke i kreću se u krug dok pjevaju. Kada dođu do stiha „A mi djeca čuć!“, svi čučnu. Nakon toga ustaju i nastavljaju plesati dalje.

OKOŠ-BOKOŠ

Okoš-bokoš, prdne kokoš,
pita baja kol'ko tebi treba jaja?

Igrači skupljaju dlanove u šake, a jedan od njih preuzima ulogu brojača te kreće s brojanjem. Dok broji, svaki put udara šakom prvo u vlastitu bradu, a zatim udara po šakama svih ostalih igrača. Kada brojilica stigne do kraja, igrač na kojem se zaustavi mora odgovoriti koliko jaja želi. Zatim, brojač ponovno počinje brojati onoliko puta koliki je broj koji je izgovoren, počevši ponovno s udarcem šake od vlastite brade. Kada se dođe do kraja brojenja, igrač na kojemu se brojilica zaustavi, ispada iz igre.

MI SMO DJECA VESELA

Mi smo djeca vesela,
rado bi se igrala,
al' ne znamo što!
Kaži nam ti, (nečije ime)
što će tvoje ručice?
(pjeva se dvaput)

Svi činite kao ja,
to me vrlo zabavlja,
svi činimo kao ti,
to nas vrlo veseli.

Djeca se okupe i drže jedni za druge u krugu. Jedno dijete, koje je „glavno“, ostaje u sredini kruga. Ostali se okreću oko njega i zajedno pjevaju. Glavni ima ulogu odlučivanja što će se raditi; bilo da će mahati glavom, vrtjeti palcima ili vući se za uši. Potom navedeni pokret ponavlja ostatak djece koja sudjeluju u igri.

LETI, LETI....

U igri sudjeluje nekoliko djece. Ona sjede i koriste kažiprste kako bi kucala po stolu ili koljenima. Jedno dijete započinje izjavom poput: „Leti, leti, leti... olovka!“ ili „Leti, leti, leti... avion!“ Kada igrač izgovori nešto što može letjeti, djeca podižu svoje kažiprste u zrak. Međutim, ako izgovori nešto što ne može letjeti, ruke ostaju nepomične. Onaj tko pogrešno podigne ruke ispada iz igre. Igra se nastavlja dok igrači ispadnu iz igre kad ne podignu kažiprst u pravom trenutku.

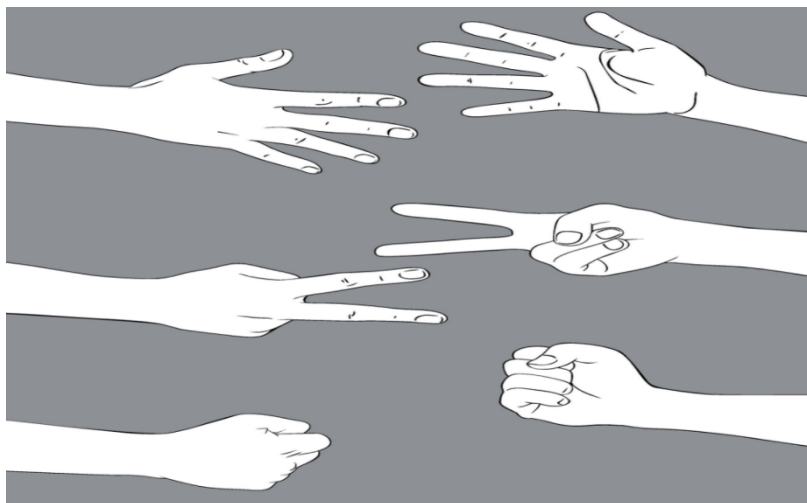
DRVENA MARIJA 1,2,3

Jedan sudionik stoji uz zid (cilj), dok ostali igrači stoje par metara iza njega, jedan do drugoga. Osoba uz zid, poznata kao „Drvena Marija“, izgovara: „Drvena Marija 1,2,3, pretvori se u (navodi životinju ili stvar po izboru).“ Nakon što to izgovori, brzo se okreće, a svi ostali moraju zauzeti položaj onoga u što su se pretvorili. „Drvena Marija“ prilazi nekom igraču i dodiruje ga. Taj igrač mora pokretima oponašati ono u što se pretvorio, pokušavajući se približiti cilju. Ako uspije u tome, „Drvena Marija“ odlučuje koliko koraka će ga pustiti dalje te hoće li ga pustiti. Može ga ponovno dodirnuti, nakon čega se igrač mora ukipiti. Ako pokušaj oponašanja nije uspio, igrač postaje „Drvena Marija“ i igra se nastavlja.

KAMEN, ŠKARE, PAPIR

Ovo je igra za dva igrača. Igrači sjede jedan nasuprot drugome. Svaki stisne šaku i uzvikuje „Kamen, škare, papir!“

Na riječ „papir“, oba igrača pokažu dlanove u jednom od ova tri položaja:

Slika 12. Igra kamen, škare, papir (Izvor: <https://miss7.24sata.hr/lifestyle/ovako-ces-lakse-pobijediti-u-igri-skare-kamen-papir-20360>)

1. KAMEN – stisnuta šaka
2. ŠKARE – dva ispružena i raširena prsta
3. PAPIR – ispruženi, skupljeni prsti i bočno okrenut dlan

Igra *Kamen, škare, papir* igra se tako da tri puta kucnete šakom po otvorenom dlanu, a zatim odaberete i oblikujete jedan od tri predmeta. Kamen se prikazuje zatvorenom šakom, papir otvorenom rukom s dlanom prema dolje, a škare se oblikuju s dva ispružena prsta u obliku slova V. Kamen pobjeđuje škare (kamen može „slomiti“ škare). Škare pobjeđuju papir (škare mogu „prerezati“ papir). Papir pobjeđuje kamen (papir može „umotati“ kamen). Ako oba igrača odaberu isti predmet, rezultat je neriješen.

6. ZAKLJUČAK

Mnoge su tradicionalne igre gotovo nestale ili su zadržane samo u fragmentima, djelomično zbog promjena u načinu života i u urbanim područjima i na selu. Djeca sve više preferiraju individualne igre s igračkama ili na računalu. Ipak, zahvaljujući entuzijastima za očuvanje tradicije i lokalnoga naslijeđa, obnovljene su neke od tradicionalnih igara. Igra predstavlja najvažniju aktivnost u djetinjstvu, a pravilan odabir igre ključan je za optimalan razvoj djeteta. Igra kod djeteta potiče razvoj mašte i kreativnosti, jača kognitivne sposobnosti, razvija motoričke vještine, uči socijalizaciji te poboljšava verbalnu i neverbalnu komunikaciju.

Kulturna baština nesumnjivo predstavlja nositelja identiteta, povijesti i kulture određenoga društva. To je odnos prema prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. Očuvanje baštine, prirodne i kulturne, dio je nacionalne svijesti o identitetskoj prošlosti i sadašnjosti. Baština je ono što nasljeđujemo od prošle generacije i niza prethodnih. Zavičajna baština obuhvaća sva materijalna i duhovna dobra jednoga određenog područja. Ona obuhvaća ostatke povijesnih događaja koji su sačuvani u izvornom obliku.

Uključivanje tradicijskih jezičnih igara u programe zavičajne nastave predstavlja važan korak u očuvanju kulturne baštine i jezične raznolikosti određenoga prostora. Ove igre ne samo da potiču učenje jezika već i promiču duboko povezivanje s lokalnom zajednicom i identitetom. Zahvaljujući takvom pristupu, zavičajna nastava postaje ne samo mjesto edukacije nego i očuvanja vrijednosti koje čine srž kulturne baštine. Tradicijske jezične igre prenose se usmenim putem s generacije na generaciju te se razlikuju u nazivima, sadržaju i načinu izvođenja, ovisno o podneblju i kulturi. U tradicionalnim igrama često su se koristili rekviziti koji su bili prirodni ili izrađeni unutar kuće.

Važnost ovih igara ne smije se podcijeniti u doba sve veće globalizacije i digitalizacije. Implementacija tradicijskih jezičnih igara u programe zavičajne nastave pruža priliku za osnaživanje kulturnoga naslijeđa i njegovo prenošenje na buduće generacije. Uz suradnju odgojitelja, moguće je stvoriti poticajno okruženje u kojem tradicija ostaje živa i inspirativna za nova pokoljenja. Tradicijske jezične igre nisu samo sredstvo zabave i učenja jezika već i ključni čuvari identiteta i kulturne baštine. Njihovo mjesto u programima zavičajne nastave treba biti neprikosnoveno kako bismo osigurali da naša kulturna tradicija ostane živa i relevantna u suvremenom svijetu.

LITERATURA

KNJIGE

1. BIJAŽIĆ, M. (1999.) *Istarski narodni običaji i stari zanati*, C.A.S.H., Pula
2. BRATULIĆ, J. (1994.) *Narodni običaji i vjerovanje Hrvata u Istri*. Istarska Danica
3. DURAN, M. (1995.) *Dijete i igra*. Jastrebarsko: Naklada Slap
4. DURAN, M. (2003.) *Dijete i igra*. Jastrebarsko: Naklada Slap
5. GORTAN-CARLIN, I. P., PACE, A., DENAC, O. (2014.) *Glazba i Tradicija – Izabrani izričaji u regiji Alpe-Adria*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
6. MALEŠ, D., STRIČEVIĆ I. (1991.) *Druženje djece i odraslih*. Školska knjiga Zagreb
7. MARGETIĆ, M. (2005). Pljočkanje. U: M. BERTOŠA i R. MATIJAŠIĆ (ur.) *Istarska enciklopedija*, Zagreb, Leksikografski zavod Miroslav Krleža
8. MARGETIĆ, M. (2009.) *Dječje igre na otvorenom i blagdansko darivanje djece u Istri. Etnološka istraživanja*, 1,(14); str.133-144 Dostupno: <https://hrcak.srce.hr/44179>
[Pristupljeno: 21.listopada, 2023.]
9. MILIČEVIĆ, J. (2000.) *Promjene u običajima istarskog sela*. Zagreb: Problemi sjevernog Jadrana, 7; str. 89-119.
10. MILIČEVIĆ, J. (1988.) *Narodna umjetnost Istre*. Zagreb: Zavod za istraživanje folkloru
11. OSTOJIĆ, B. Intervju i digitalna izrada slike *Istarska petotonska ljestvica* Profesor i magistar etnomuzikologije. Poreč [Dostavljeno: 25.travnja, 2024.]
12. Centar za posjetitelje (2021.) *La mula de Parenzo*, Zavičajni muzej Poreč

MREŽNI IZVORI

1. Folklorna skupina „Kažun” Poreč u predvođenju s učiteljicom Marijom Selar [Online] Dostupno na: http://www.za-nas.hr/images/uploads/files/PJEVANJE_PLESANJE_NARODNE_NOSNJE_TRADICIONALNI_INSTRUMENTI_NASEG_TERITORIJA.pdf). [Pristupljeno: 25. listopada 2023.]
2. HMELJAK, F. (2018.) Pandalo. [Online] Dostupno na: <https://www.istrapedia.hr/hr/natuknice/497/pandolo>. [Pristupljeno: 27. listopada 2023.]
3. Igra kamen, škare, papir [Online] Dostupno na: (<https://miss7.24sata.hr/lifestyle/ovako-ces-lakse-pobijediti-u-igri-skare-kamen-papir-20360>). [Pristupljeno: 25. listopada 2023.]
4. Igra školica [Online] Dostupno na: <https://makeagif.com/gif/kako-se-igra-skolica-UjtigT>). [Pristupljeno: 26. listopada 2023.]
5. Institucionalizacija zavičajne nastave Istarske županije. (2015.) Stare igre i igračke: Istra u očima djece – Dijete u prošlosti / *L'Istria negli occhi dei bambini – Il bambino nel passato*. [Online] Dostupno na: <http://www.za-nas.hr/zavicajna-nastava>. [Pristupljeno: 25. listopada 2023.]
6. Iz Wikipedije, besplatne enciklopedije [Online] Dostupno na: https://it.wikipedia.org/wiki/La_mula_de_Parenzo. [Pristupljeno: 15. rujna 2022.]
7. Istarska županija, novosti [Online] Dostupno na: <https://www.istra-istria.hr/hr/clanci/istarska-zupanija-novosti/12291/u-tijeku-izrada-prirucnika-zavicajne-nastave/>. [Pristupljeno: 20. listopada 2023.]
8. <https://www.istra-istria.hr/hr/opci-podaci/kultura/>. [Pristupljeno: 20. listopada 2023.]
9. Mih [Online] Dostupno na: http://www.za-nas.hr/images/uploads/files/PJEVANJE_PLESANJE_NARODNE_NOSNJE_TRADICIONALNI_INSTRUMENTI_NASEG_TERITORIJA.pdf). [Pristupljeno: 25. listopada 2023.]
10. Narodna nošnja [Online] Dostupno na: http://www.za-nas.hr/images/uploads/files/PJEVANJE_PLESANJE_NARODNE_NOSNJE_TRADICIONALNI_INSTRUMENTI_NASEG_TERITORIJA.pdf). [Pristupljeno: 25. listopada 2023.]
11. Narodni muzej Labin [Online] Dostupno na: <http://www.iti-museum.com/hr/instrumenti/collection/narodni-muzej-labin/2/>. [Pristupljeno: 27. listopada 2023.]

12. Zavičajni muzej Poreštine, *Musseo del teritorio Parentino* [Online] Dostupno na: <https://muzejporec.hr/hr/giostra/>. [Pristupljeno: 12. rujna 2022.]
13. La mula de Parenzo [Online] Dostupno na: <https://ivijesti.hr/la-mula-de-parenzo-poduzetnica-ili/>. [Pristupljeno: 25. listopada 2023.]
14. Počela Giostra. Poreč se vratio u doba baroka [Online] Dostupno na: <https://www.istriaterramagica.eu/scena/pocela-giostra-porec-se-vratio-u-doba-baroka/>. [Pristupljeno: 26. listopada 2023.]

PRILOZI

Slika 1. <i>Istarska petotonska ljestvica</i> Izvor: OSTOJIĆ B., <i>Profesor i magistar etnomuzikologije</i>	6
Slika 2. Sajam <i>Giostre</i> (Izvor: https://www.istriaterramagica.eu/scena/pocela-giostra-porec-se-vratio-u-doba-baroka/).....	8
Slika 3. <i>Giostra</i> (Izvor: https://www.muzejporec.hr/hr/giostra/).....	9
Slika 4. <i>La mula de Parenzo</i> (Izvor: https://ivijesti.hr/la-mula-de-parenzo-poduzetnica-ili/).....	10
Slika 5. <i>Igra školica</i> (Izvor: https://makeagif.com/gif/kako-se-igra-skolica-UjtigT).....	21
Slika 6. <i>Gospođe Dorijana Čitar i Denis Mikatorić Jugovac</i> (Izvor: http://www.zanas.hr/images/uploads/files/PJEVANJE_PLESANJE_NARODNE_NOSNJE_TRADICIONALNI_INSTRUMENTI_NASEG_TERITORIJA.pdf).....	23
Slika 7. <i>Demonstracija narodne nošnje</i> (Izvor: http://www.zanas.hr/images/uploads/files/PJEVANJE_PLESANJE_NARODNE_NOSNJE_TRADICIONALNI_INSTRUMENTI_NASEG_TERITORIJA.pdf).....	24
Slika 8. <i>Djeca promatraju i crtaju narodnu nošnju</i> (Izvor: http://www.zanas.hr/images/uploads/files/PJEVANJE_PLESANJE_NARODNE_NOSNJE_TRADICIONALNI_INSTRUMENTI_NASEG_TERITORIJA.pdf)	25

Slika9. <i>Folklorna skupina Kažun Poreč</i> (Izvor: http://www.zanas.hr/images/uploads/files/PJEVANJE_PLESANJE_NARODNE_NOSNJE_TRADICIONALNI_INSTRUMENTI_NASEG_TERITORIJA.pdf).....	26
Slika 10. <i>Gospođa Klaudija svira na mihu</i> (Izvor: http://www.zanas.hr/images/uploads/files/PJEVANJE_PLESANJE_NARODNE_NOSNJE_TRADICIONALNI_INSTRUMENTI_NASEG_TERITORIJA.pdf).....	26
Slika 11. <i>Mih</i> (Izvor: http://www.zanas.hr/images/uploads/files/PJEVANJE_PLESANJE_NARODNE_NOSNJE_TRADICIONALNI_INSTRUMENTI_NASEG_TERITORIJA.pdf).....	27
Slika 12. <i>Igra kamen, škare, papir</i> (Izvor: https://miss7.24sata.hr/lifestyle/ovako-ces-lakse-pobijediti-u-igri-skare-kamen-papir-20360).....	37

SAŽETAK

Zavičajna baština, kao kulturno-umjetnička vrijednost određenog područja, esencijalno oblikuje identitet zajednice. Očuvanje kulturnoga identiteta zahtijeva revitalizaciju zaboravljenih tradicija putem kojih se brižljivo njeguje, čuva i prenosi na buduće generacije. Tradicijske igre, nastale kao izvor zabave i opuštanja za seljake, pastire i ratare, ističu se po svojoj jednostavnosti i nenametljivosti. Nemaju većih infrastrukturnih zahtjeva te ne zahtijevaju specifičnu opremu, odjeću ili rekvizite, čime su pristupačne svima. Njihova suština leži u pružanju vrijednosti koje modernome društvu ponekad nedostaju, čineći ih osvježavajućim podsjetnikom na jednostavnost i radost koja se može pronaći u tradiciji. Učenjem tradicijskih jezičnih igara, učenici stvaraju emocionalnu vezu s kulturnom baštinom svojega zavičaja. Ove igre često su usko povezane s lokalnim običajima, pričama i legendama, pružajući dublje razumijevanje kulturnoga konteksta. Tijekom stoljeća tradicijske su igre postale sastavni dio kulturnoga nasljeđa, prenoseći osjećaj identiteta, pripadnosti i kontinuiteta iz generacije u generaciju. Osnovna svrha ovoga istraživanja je, uz provedbu projekata i posjete vrtićima u Poreču, naglasiti važnost prenošenja kulturne i povijesne baštine. Rad ističe ključnu ulogu vrtića kao mjesta na kojemu odgojitelji podučavaju djecu tradicionalnim jezičnim igrama, koje mališani s oduševljenjem usvajaju.

KLJUČNE RIJEČI: kultura, zavičajna baština, Poreč, tradicijske jezične igre, kulturno-povijesna manifestacija

SUMMARY

The cultural and artistic value of a region's heritage serves as the identity of a nation. Preserving cultural identity involves revitalizing neglected traditions, thereby nurturing, safeguarding, and passing them on to future generations. Traditional games came as pastime and leisure of peasants, shepherds and farmers. They don't have big infrastructural demands, nor need for special equipment, clothes or props and provide all those neglected values that modern society misses. Traditional games are of cultural legacy that transfers feeling of identity, affiliation and continuity over generations through centuries. The aim of this work is to indicate on transfer of cultural and historic legacy through projects and tours over kindergartens in area of Porec. This work shows kindergarten activities as crucial in which educators teach children traditional language games that children learn joyfully.

KEY WORDS: culture, homeland legacy, Poreč, traditional language games, cultural historic event

RIASSUNTO

Il patrimonio autoctono come valore culturale ed artistico di un territorio, rappresenta l'identità di un popolo. Per la conservazione dell'identità culturale è importante ripristinare le tradizioni dimenticate, che saranno alimentate, preservate e tramandate ai suoi futuri portatori. I giochi tradizionali nascono come passatempo per contadini e pastori, non hanno bisogno di grandi requisiti infrastrutturali, ne necessitano di attrezzature speciali, vestiti o oggetti di scena e forniscono tutti quei valori trascurati che mancano alla società moderna. I giochi tradizionali fanno parte del patrimonio culturale che da secoli, di generazione in generazione, trasmette un senso di identità, appartenenza e continuità. Lo scopo di questa tesi è di contribuire a tramandare il patrimonio culturale attraverso progetti e visite di asili nel territorio di Parenzo. Questa tesi presenta il lavoro degli asili come luogo principale nel quale le educatrici insegnano ai bambini i giochi linguistici della tradizione e che i bambini apprendono con gioia.

PAROLE CHIAVE: cultura, patrimonio autoctono, Parenzo, giochi linguistici tradizionali, evento storico-culturale

